

Aan de gemeente rond de Grote Kerk in Almelo

Zondag Cantate, 10 mei 2020

Dominee

*Ik ben de man
die in uw straatje loopt,
de Adamsappel
zit mij niet zo hoog
en pinksteren
is mij niet aan te zien.*

*Zondag aan zondag
zeg ik
wat slechts te zingen is,
spreek ik
waarvan geen sprake is,
hoog en droog.*

*Maar soms,
klein
van een groot woord,
hakkelt ik
van een geheim,
neem dat van mij aan.*

Jaap Zijlstra

Zeven jaar ben ik predikant geweest van de gemeente rond de Grote Kerk in Almelo. Op deze dag was een afscheid van de gemeente gepland: 10 mei, zondag Cantate. Mooier kon het niet. Maar de realiteit maakt die markering van het afscheid voorlopig onmogelijk. Zo is er een vreemd einde gekomen aan mijn werk in Almelo. Plotseling waren kerkdiensten (zoals we die gewend zijn) niet meer mogelijk. Gesprekken werden afgezegd. Bezoekjes werden vervangen door telefoongesprekken of mailberichten. Bijeenkomsten van kringen en raden verdwenen uit de agenda. Het lijkt alsof ik zomaar tussen de coulissen verdwijnt zonder te groeten, zonder afscheid te nemen. Het is onwerkelijk en zo wil ik het niet. Daarom schrijf ik deze brief.

Deze brief begint met een gedicht van Jaap Zijlstra, een dichter die ik de laatste jaren meer en meer ben gaan waarderen. Waarom houd ik van dit gedicht? Ik zou bij elke strofe, misschien wel bij elke regel langdurig stil kunnen staan. Maar wat mij vooral treft, is dat dit gedicht een dominee tekent die niet meer is dan... Ik loop in uw straatje, ik zeg wat slechts te zingen is (daarom blijft dat zingen voor mij zo wezenlijk, omdat niet alles te zeggen is). En soms hakkelt ik van een geheim.

De dominee gaat voorbij...

Het is een gevleugelde uitspraak. Als er in een gesprek een ongemakkelijke stilte valt wordt het gezegd. De spreuk is vermoedelijk ontstaan in de vissersdorpen, waarbij de dominee de dood kwam aanzeggen als huisgenoten op zee waren gebleven. Men was angstvallig stil na een storm: belt de dominee aan of gaat de dominee voorbij?

De dominee gaat voorbij...

Zo heet een hoofdstuk in het boek *Biografie van de dominee* van de Nederlandse theoloog Gerben Heitink (2002). Hij beschrijft hoe de positie van de predikant in de loop van de eeuwen in Nederland is veranderd. Hij is niet meer de man die de dood komt aanzeggen. Dat hoofdstuk 'De dominee gaat voorbij' schetst de contouren van het predikantschap tussen 1960 en 2000, de periode dat zijn of haar werk en positie definitief veranderden. Niet het ambt, maar de professionaliteit met alle differentiaties staat centraal. Allerlei rollen moet hij of zij op zich nemen, in al die rollen moet hij of zij zich specialiseren. Of dat kan en of dat veranderde profiel van de dominee blijvend is, zal de tijd leren.

Het predikantschap is een roeping, zo wordt gezegd. Maar het is ook gewoon een beroep (daar zit ook 'roep' in) met een veelheid aan taken. Die veelheid en afwisseling maakte het beroep voor mij zo boeiend.

Wat doe je het liefste als dominee? Zo'n vraag is dan ook typerend voor die man of vrouw die alles moet kunnen, maar dat natuurlijk niet kan.

Toch heb ik die vraag nooit willen beantwoorden. Want als je iets noemde, dan was vaak de conclusie dat je het andere niet graag deed... En al die taken waren mij dierbaar.

Zo gaan 26 jaar als predikant aan mij voorbij: drie gemeenten (alle drie heel verschillend!) en daar tussenin een landelijke functie waarin ik veel van die rollen kon combineren: theoloog, musicus, organisator, bestuurder, leiding geven aan vrijwilligers. Maar steeds met het oog op die plaatselijke gemeente. Die moest weer een boek krijgen waar enkele decennia uit gezongen gaat worden.

Zeven jaar in Almelo.

Veel uit die jaren komt in mijn gedachten langs. Als predikant mag je aanwezig zijn op kruispunten in het leven van mensen. Ik ben dankbaar voor alle mooie ontmoetingen, alle gesprekken, alle momenten van vreugde en verdriet, van spreken en zwijgen. Er waren ook zeker momenten dat we elkaar ontbroken, gemist hebben. Maar ik heb mijn werk kunnen doen op basis van vertrouwen en waardering. Ik wil u allen daarvoor hartelijk danken en ik kijk met vreugde terug op deze jaren.

Ik ben de man die in uw straatje loopt.

Zo begint het gedicht van Jaap Zijlstra. Zo heb ik mezelf als predikant gezien: iemand die een tijdje met u optrekt, een reisgenoot voor even, een gesprekspartner als erom gevraagd werd of als het erop aankwam.

Een reisgenoot voor even, want de dominee gaat voorbij. Je bent maar gedurende een bepaalde tijd aan een gemeente verbonden. Je wordt aan die gemeente verbonden en je laat die gemeente weer los. Het is niet jouw gemeente.

We vervolgen nu beiden onze weg: de dominee gaat voorbij, maar de gemeente blijft, de gemeente die mag leven van de messiaanse verwachting.

In welke vorm blijft deze gemeente bestaan? Dat is de spannende vraag in Almelo voor de komende jaren. Ga die vraag met vertrouwen tegemoet. De heilige Geest zal niet ontbreken.

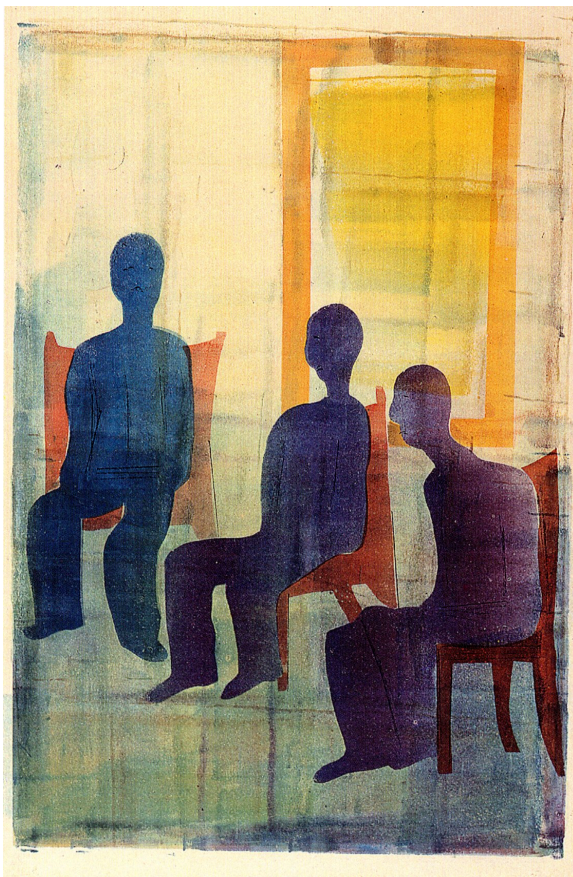
We vervolgen onze weg. Het predikantschap leg je niet neer. Je bent predikant voor het leven, maar als emeritus hoef je niet meer actief te zijn. In Duitsland heeft men een mooie term voor een emeritus predikant: 'Pfarrer im Ruhestand'. Die 'Ruhestand', ruststand, roept bij mij het beeld op van een molen met de wieken kruiselings in stilstand. Het blijft een molen, hij kan zijn werk doen, maar het hoeft nu niet...

We vervolgen onze weg.

Op zondag 10 mei, de laatste dienst waarin ik als gemeentepredikant in de Grote Kerk voor ben gegaan (volgend jaar ben ik enkele malen uw gastpredikant...) zijn we geëindigd met een lied van afscheid, woorden van Andries Govaart:

*Als op het einde van de weg een nieuwe weg zich ontrolt;
als we adem, woord en brood hebben gedeeld, geproefd;
geef, dat wij elkaar los kunnen laten
in vertrouwen op uw zegen,
dat wij weer lachen als we elkaar weer zien.*

Toen we dit lied voor het Liedboek selecteerden, zeiden we in de redactie tegen elkaar: 'het zal wel nooit gezongen worden, maar het moet er toch zijn'. We hebben het gezongen, met enkelen die de hele gemeente vertegenwoordigden en in canon zongen we: 'dat wij weer lachen als we elkaar weer zien'. Mooi om met die woorden afscheid te kunnen nemen.

Boven mijn bureau in mijn werkkamer thuis hangen drie 'druksels' van de *Chassidische Legenden* van de kunstenaar Herman Nicolaas Werkman (1882-1945). 75 jaar geleden, vlak voor de bevrijding, werd hij gefusilleerd. Daarom zijn zijn werken voor mij in deze dagen van gedenken en vrijheid vieren zo veel betekenend. Een van die 'druksels' (zoals hij het zelf noemde) heet 'De messiaanse verwachting'.

Drie leerlingen van de rebbe zitten naar zijn preek te luisteren. Het is Nieuwjaarsdag. Het is de dag dat men de beker heft en elkaar toeroept: 'Volgend jaar in Jeruzalem!' Geen uitspraak is zo vervuld van verwachting, hoop en vertrouwen. Geen dag dat mensen zo leven van de messiaanse verwachting.

Bij toeval ontving ik enkele dagen vóór mijn officiële emeritaatsdatum (3 mei) van een goede bevriende collega een kaart met deze afbeelding.

Hij beëindigt zijn groet met de woorden: 'De dominee gaat voorbij. De messiaanse verwachting blijft.' En zo is het.

Ik hoop van harte u in vreugde weer te zien, maar voor nu: zegen en alle goeds!
À Dieu!

Pieter Endedijk

Kersenplukkerserf 27
6846 AW Arnhem
tel.: 06 208 00 209
e-mail: endedijk@hetnet.nl